

การบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น **Academic Administration Based on the Seven Sappurisa Dhamma Principles of School Administrators under the Office of Secondary Educational Service Area, Khon Kaen**

สุริยาวัธ ดวงคำน้อย¹, สุนทร สายคำ², พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิไล (อ้วยวงศ์)³

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ขอนแก่น, ประเทศไทย

Suriyawut Duangkumnoi¹, Sunthon Saikham², Phrakhrupalad Boonchuay Chotivungso (Auiwong)³
^{1,2,3}Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Khon Kaen, Thailand

✉: * ziivaawut@gmail.com

(*Author Corresponding Email)

Received: 05 January 2026; Revised: 22 January 2026; Accepted: 22 February 2026

© The Author(s) 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) นี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาสภาพการ
บริหารงานวิชาการ และ เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหาร
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณประกอบด้วย
ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน รวมจำนวน 346 คน โดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่า
ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวิเคราะห์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้
เครื่องมือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ที่ได้รับเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัย พบว่า สภาพการ
บริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นราย
ด้าน พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 รองลงมา คือ
ด้านการนิเทศ ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านสื่อ นวัตกรรม การเรียนการสอนตามหลักสัปปุ
ริสธรรม 7 และด้านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติต่ำสุด คือ
ด้านการพัฒนาหลักสูตรตามหลักสัปปุริสธรรม 7 แนวทางการส่งเสริม การบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริส
ธรรม 7 พบว่า 1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสังคม
และวัฒนธรรมท้องถิ่น 2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี
และนวัตกรรมตามบริบทของผู้เรียน 3. ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการส่งเสริมการ
ใช้เกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ 4. ด้านสื่อ นวัตกรรม การเรียนการสอน ผู้บริหาร

โรงเรียนควรมีการให้ครูวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของนวัตกรรมการสอน 5. ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา
ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการสนับสนุนการนิเทศให้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละบุคคล

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, สัปปุริสธรรม 7, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This mixed-methods research aimed primarily to investigate the current conditions of academic administration and to propose guidelines for academic administration based on the Seven Sappurisa-Dhamma principles of school administrators under the Secondary Educational Service Area Office, Khon Kaen. The quantitative sample consisted of 346 participants, including school administrators, deputy administrators, and teachers. The statistical methods used for data analysis included frequency, percentage, mean (\bar{x}), and standard deviation (S.D.). For the qualitative component, in-depth interviews were conducted with nine experts selected through purposive sampling. The results of the study revealed that the overall and individual aspects of academic administration based on the Seven Sappurisa-Dhamma principles among school administrators under the Secondary Educational Service Area Office, Khon Kaen, were practiced at the highest level. When considering each aspect, the highest level of practice was found in measurement and evaluation based on the Seven Sappurisa-Dhamma principles, followed by internal supervision within the school, instructional media and innovation, and learning processes, respectively. The aspect with the lowest level of practice was curriculum development based on the Seven Sappurisa-Dhamma principles. The guidelines for promoting academic administration based on the Seven Sappurisa-Dhamma principles are as follows: (1) in curriculum development, school administrators should revise the curriculum to align with local society and culture; (2) in learning processes, administrators should promote technology- and innovation-based learning suitable to learners' contexts; (3) in measurement and evaluation, administrators should encourage the use of assessment criteria aligned with learning objectives; (4) in instructional media and innovation, administrators should require teachers to analyze the strengths and weaknesses of instructional innovations; and (5) in internal supervision, administrators should support supervision practices that correspond to the potential of each individual.

Keywords: Academic Administration, Sappurisa Dhamma 7, School Administrators

1. บทนำ

ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education , DOE Thailand) โดยมีค่านิยมร่วม ได้แก่ ความเพียรอันบริสุทธิ์ ความพอเพียง วิถีประชาธิปไตย ความเท่าเทียมเสมอภาค มีคุณธรรมที่เป็นลักษณะนิสัย และคุณธรรมพื้นฐานที่เป็นความดีงาม และ 3 คุณลักษณะที่คาดหวัง หลังสำเร็จการศึกษาแต่ละระดับ ได้แก่ 1) ผู้เรียนรู้ เป็นผู้มีความเพียรและใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัลและโลกในอนาคต โดยต้องมีสมรรถนะและความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ มีสุนทรียะ พร้อมทั้งรักษ์และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิตเพื่อสร้างงานหรือสัมมาชีพที่มั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม บนพื้นฐานของความพอเพียง 2) เป็นผู้ที่มีความพร้อมด้านทักษะทางปัญญา ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ความฉลาดดิจิทัล (Digital Intelligence) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม และสมรรถนะการบูรณาการข้ามศาสตร์ รวมถึงมีคุณลักษณะของความเป็น

ผู้ประกอบการ เพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทั้งทางเทคโนโลยีและสังคม ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเองและสังคม 3) เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ถูกผิด มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักการประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียม และความเสมอภาค เพื่อนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน รวมถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและประชาคมโลกอย่างสันติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 เป็นกฎหมายที่วางกรอบและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศไทย เป้าหมายหลักคือการพัฒนาคนไทยให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์แบบรอบด้าน ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข พร้อมรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ

นอกจากนี้ ยังให้ความสำคัญกับการ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ประชากรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องและก้าวทันต่อพลวัตของโลก สำหรับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ ได้เน้นย้ำถึงหลักการสำคัญ ได้แก่ การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการยกระดับคุณภาพการศึกษา เป็นหัวใจสำคัญ

การบริหารงานวิชาการถือเป็น แกนหลัก ของสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการยกระดับคุณภาพของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาให้มี คุณลักษณะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อเตรียมพร้อมสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีในอนาคต

การบริหารจัดการด้านวิชาการนี้มุ่งเน้นที่ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และกระบวนการจัดการศึกษาที่ชัดเจน บทบาทสำคัญของโรงเรียนคือการ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน โดยยึดหลักว่าทุกคนมีความรู้ความสามารถ และสามารถพัฒนาตนเองได้ ผู้เรียนจึงมีความสำคัญสูงสุด การจัดการเรียนรู้จึงต้องจัดกิจกรรมที่ ส่งเสริมตามความสนใจและความถนัด และเน้นการ ประเมินพัฒนาการ ในด้านต่าง ๆ เช่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการเข้าร่วมกิจกรรม ทั้งนี้ การวัดและประเมินผลผู้เรียนควรดำเนินการด้วย วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับระดับ และรูปแบบการศึกษา เนื่องจากคุณภาพของการศึกษาเกิดจากการบริหารวิชาการที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับขบวนการศาสตร์สกุลและคณะ ที่กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจสำคัญของการบริหารการศึกษาทุกระดับ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น หลักสูตร, การประมวลผลการสอน, นวัตกรรมและอุปกรณ์การสอน, การจัดตารางเรียน, ทรัพยากรการเรียนรู้, และวิธีการวัดผลการศึกษาที่ทันสมัย งานวิชาการเป็นตัวชี้วัดถึงคุณค่า คุณภาพ และประสิทธิผลของการจัดการศึกษาของหน่วยงานนั้น ๆ ผู้บริหารจึงต้อง ให้ความสำคัญกับงานวิชาการเป็นอันดับแรก และถือว่ามันเป็นคือ หัวใจสำคัญของกระบวนการเรียนการสอน ในสถาบันการศึกษา

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ซึ่งเป็น หลักธรรมที่หล่อหลอมให้ผู้ปฏิบัติเป็นคนรอบรู้และเท่าทันโลก ช่วยให้เรามองเห็นภาพรวมของชีวิตและสังคม เข้าใจตนเอง รู้จักกาลเทศะ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น นำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาการบริหารงานวิชาการ เพื่อใช้ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลสารสนเทศ และเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาตอนแรก
2. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาตอนแรก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 ขอบเขตของการวิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหา แหล่งข้อมูลและตัวแปรในการวิจัย ดังนี้

3.1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา โดยการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนแรก วิทยาด้าน 1. ด้านการพัฒนาหลักสูตร 2. ด้านกระบวนการเรียนรู้ 3. ด้านการวัดผลและประเมินผล 4. ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน 5. ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา

3.1.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล แบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 แหล่งตามระเบียบวิธีวิจัยคือ

1) ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนแรก จำนวน 84 โรงเรียน โดยใช้ตารางเปรียบเทียบประชากรและกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) โดยทำการเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นผู้บริหาร 187 คน และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เป็นครู 154 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 346 คน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน กำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นและแบ่งผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ใช้การเลือกแบบเจาะจง (Specific selection) ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด

3.1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร ตัวแปรที่จะศึกษาประกอบด้วย

- 1) สภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาตอนแรก
- 2) แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาตอนแรก

3.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษาตอนแรก เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับประชากร มีวิธีดำเนินการดังนี้

ประชากร ได้แก่ กลุ่ม ตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นผู้บริหาร 187 คน และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เป็นครู 154 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 346 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาตอนแรก ดังนี้

แบบสอบถาม

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่ใช้วัดระดับการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับตามแบบ Likert Five Rating Scale โดยกำหนดความมากน้อยของระดับการปฏิบัติ ดังนี้

- 5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีลักษณะเป็นปลายเปิด

แบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเพศ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา ขนาดสถานศึกษาและประสบการณ์ทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

3.3 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาและค้นคว้ารายละเอียดจาก ตำรา เอกสาร ทฤษฎีและผลงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

2) นำผลการศึกษาไปสร้างแบบสอบถาม สำหรับใช้เป็นเครื่องมือศึกษาการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น

3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำ ในการปรับปรุงแก้ไข และให้ความเห็นชอบ

4) นำแบบสอบถามจากอาจารย์ที่ปรึกษามาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องสมบูรณ์ และจัดทำฉบับที่แก้ไขแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง และประเมินคุณภาพของแบบสอบถามเพื่อหาค่า Index of consistency (IOC) ตามหลักเกณฑ์ดังนี้

+1 หมายถึง เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ได้

- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ เป็นข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือตัดออก
- 1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย เป็นข้อที่นำไปใช้ไม่ได้ควรตัดออกหรือปรับปรุงแก้ไขใหม่โดยถือหลักเกณฑ์ประเมินในแต่ละข้อ มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป
- 5) นำแบบสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามผลการประเมิน หรือข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ให้มีจำนวนข้อและเนื้อหาที่สอดคล้องตรงกับเรื่องที่วิจัย
- 6) นำแบบสอบถามที่ได้แก้ไขเป็นสมบูรณ์แล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน
- 7) นำผลจากการทดลองใช้ไปวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์อย่างง่ายของ Person product moment correlation coefficient หรือวิธี Item total correlation นำข้อที่มีค่าสหพันธ์ทางบวกไปเทียบกับค่าวิกฤติ ($\alpha = 0.05$) โดยใช้เกณฑ์มีค่าตั้งแต่ 0.20-1.00 เป็นข้อที่นำไปใช้ได้
- 8) นำแบบสอบถามในข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่ใช้ได้ไปหาค่าความเชื่อมั่นเป็นรายด้านและโดยภาพรวมตามวิธีการของ Cronbach เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient) โดยใช้เกณฑ์ตั้งแต่ 0.75 ขึ้นไป
- 9) นำแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นตามเกณฑ์ที่กำหนดมาจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ ที่พร้อมนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบแนวทางการปฏิบัติดังนี้

แบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยทำการขอหนังสือรับรองจากสาขาวิชาสาขาพุทธบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อแจกแบบสอบถาม ถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น
2. นำแบบสอบถาม ไปเก็บข้อมูลจากโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยผู้วิจัย ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยโดยใช้ Google Form และสร้างคิวอาร์โค้ด (QR Code) ให้พร้อมที่จะนำไปใช้ในการเก็บรวบรวม
3. ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลแบบสอบถามที่ได้ส่งคืนมาและคัดเลือกข้อมูลสมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

แบบสัมภาษณ์

สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ตอบแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จดบันทึก
อัดเสียงการสนทนา การสังเกต ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ด้านตำแหน่งหน้าที่ ประสบการณ์ทำงาน และระดับการศึกษาโดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติด้วยค่าสถิติร้อยละ (Percentages) และ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ซึ่งเป็นสถิติที่ใช้สำหรับอธิบาย

2) ใช้สถิติวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) อธิบายข้อมูลระดับการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ และแปลผลได้ดังนี้

- 4.51-5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด
- 3.51-4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก
- 2.51-3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
- 1.51-2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย
- 1.00-1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

4. ผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น มีผลแสดงดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดยภาพรวมและรายด้าน (n = 346)

บริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7	ระดับการปฏิบัติ			
	\bar{X}	S.D.	แปลผล	อันดับที่
ด้านการพัฒนาหลักสูตรตามหลักสัปปุริสธรรม 7	4.52	0.26	มากที่สุด	5
ด้านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7	4.54	0.26	มากที่สุด	4
ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักสัปปุริสธรรม 7	4.57	0.26	มากที่สุด	1
ด้านสื่อ นวัตกรรม การเรียนการสอนตามหลักสัปปุริสธรรม 7	4.54	0.23	มากที่สุด	3
ด้านการนิเทศ ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7	4.54	0.25	มากที่สุด	2
โดยภาพรวม	4.54	0.10	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น พบว่า โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ย การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.54 , S.D. = 0.10) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด (\bar{X} = 4.57 , S.D. = 0.26) รองลงมาคือ ด้าน

การนิเทศ ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.26) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรตามหลักสัปปุริสธรรม 7 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.26)

2. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผลการวิจัยในแต่ละด้าน พบว่า

1) การพัฒนาหลักสูตรตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 เป็นแนวทางในการส่งเสริมและกำกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับชุมชนและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน หลักการสำคัญมีดังนี้ ผู้บริหารต้องเข้าใจหลักสูตรแกนกลางอย่างถูกต้อง กำหนดเป้าหมายหลักสูตรให้ชัดเจนจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร ใช้ข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร และสร้างระบบติดตามการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้จะช่วยยกระดับคุณภาพหลักสูตรให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างแท้จริง

2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้บริหารมีความรู้และความเข้าใจในหลักการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่ครูได้ ผู้บริหารรู้จักศักยภาพของตนเองและบุคลากรในการพัฒนาและวางแผนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดเวลาอันเหมาะสมในการนิเทศ ติดตาม และพัฒนาครู เพื่อปรับกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับยุคปัจจุบัน มุ่งเน้นไปที่การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร การพัฒนาครูให้ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สุดท้ายคือการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผ่านกลไกของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community – PLC) เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

3) ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ โดยเน้นย้ำถึงหลักการสำคัญ ได้แก่ ความเที่ยงตรง ความโปร่งใส และการตรวจสอบได้ ยึดมั่นในหลักการประเมินที่เป็นธรรมและมีเกณฑ์ชัดเจนถือเป็นรากฐานสำคัญของการประเมินผลที่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือและการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมกับลักษณะและความสามารถของผู้เรียนในแต่ละระดับเป็นสิ่งสำคัญ การรู้จักผู้เรียนในฐานะรายบุคคลจะช่วยให้สามารถใช้ข้อมูลในการประเมินผลได้อย่างรอบด้านและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียน มุ่งเน้นที่พัฒนาระบบการประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อให้ครอบคลุมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ ยังมีการ จัดอบรมให้กับครูเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเกณฑ์การประเมินแบบ Authentic Assessment (การประเมินตามสภาพจริง) ซึ่งจะช่วยให้สามารถวัดทักษะและสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำและเป็นรูปธรรม รวมถึงการใช้ข้อมูลจากการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง

4) ด้านสื่อ นวัตกรรม การเรียนการสอนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูสร้างสรรค์และใช้สื่อ นวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน โดยผู้บริหารมีความรู้และความเข้าใจในหลักการเลือกใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พวกเขาเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงจุดมุ่งหมายในการใช้สื่อ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ การใช้สื่อและเทคโนโลยีควรมีความเหมาะสม ไม่เกินความจำเป็น และสอดคล้องกับงบประมาณที่มีอยู่ สนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ให้เพียงพอเพื่อการใช้งานของครูและผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาสื่อดิจิทัลด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทของห้องเรียน จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อแบ่งปันความรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

5) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยมีการกำหนดเวลาที่เหมาะสมในการนิเทศติดตาม และให้ข้อเสนอแนะแก่ครู เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดโดยไม่รบกวนการทำงานปกติ ผู้บริหารเข้าใจบริบทของบุคลากรภายในสถานศึกษาและสภาพความเป็นไปขององค์กร ซึ่งทำให้การนิเทศสอดคล้องกับความเป็นจริง นอกจากนี้ยังมีความตระหนักถึงความแตกต่างและความสามารถของครูแต่ละคน ส่งผลให้สามารถให้คำแนะนำและการสนับสนุนที่เหมาะสมตามความต้องการในการพัฒนาของครูแต่ละราย ระบบนิเทศถูกจัดตั้งขึ้นโดยมุ่งเน้นการให้คำปรึกษาเชิงพัฒนา (Coaching & Mentoring) เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน การนิเทศถูกดำเนินการในลักษณะที่มีส่วนร่วมและเป็นกัลยาณมิตร เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและการทำงานร่วมกัน อีกทั้งการนำผลการนิเทศไปใช้ในการวางแผนพัฒนาครูและหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ระบบนิเทศกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยรวม

3. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย สามารถอธิบายเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ได้ดังนี้

แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ประกอบไปด้วยการบูรณาการกันระหว่างหลักสัปปุริสธรรม ๗ และการบริหารงานวิชาการ ซึ่งมีความสัมพันธ์ดังต่อไปนี้

ด้านใน คือ “แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น”

ด้านนอก คือ สิ่งที่ผู้วิจัยได้ศึกษาตั้งเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้เป็นข้อค้นพบในการศึกษา เรื่อง “แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น” ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ๒) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ๓) ด้านการวัดผลและประเมินผล ๔) ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน ๕) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ที่บูรณาการหลักสัปปุริสธรรม ๗ ประกอบด้วย ฉัมมัญญูตา (รู้จักเหตุผล) อัตถัญญูตา (รู้จักจุดมุ่งหมายและผล) อัตตัญญูตา (รู้จักตน) มัตตัญญูตา (รู้จักประมาณ) กาลัญญูตา (รู้จักกาล) ปริสัญญูตา (รู้จักชุมชน) ปุคคลัญญูตา (รู้จักบุคคล)

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย : แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ประกอบด้วย ๒ กระบวนการ ดังต่อไปนี้

กระบวนการที่ ๑ อธิบายความสัมพันธ์ของการบริหารงานวิชาการเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาการบริหารงานวิชาการ ๕ ด้าน ได้แก่ ได้แก่ ๑) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ๒) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ๓) ด้านการวัดผลและประเมินผล ๔) ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน ๕) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา

กระบวนการที่ ๒ เป็นการใช้หลักสี่ปฐพีธรรม ๗ เป็นตัวกำกับ ควบคุมการบริหารงานวิชาการ ทั้ง ๕ ด้าน ในการกำหนดนโยบายเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ในการสร้างทางเลือกหรือเสนอแนวทางที่ดีที่สุดในการบริหารสถานศึกษาตามแนวพุทธธรรมเพื่อใช้ในการขับเคลื่อนกระบวนการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา

๒. การบริหารงานวิชาการตามหลักสี่ปฐพีธรรม ๗ ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษา ดังต่อไปนี้

๑) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหลักสูตร ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ข้อมูลและงานวิจัยประกอบ การออกแบบหลักสูตร

๒) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของผู้เรียน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง และส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ

๓) ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูใช้เกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน สนับสนุนการใช้การประเมินเพื่อพัฒนา แทนการประเมินเพื่อสรุปผลเพียงอย่างเดียว

๔) ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ให้เพียงพอ เพื่อการใช้งานของครูและผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาสื่อดิจิทัลด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทของห้องเรียน จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา

๕) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดระบบนิเทศที่เน้นการให้คำปรึกษาเชิงพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ใช้การนิเทศแบบมีส่วนร่วมและเป็นกัลยาณมิตร นำผลการนิเทศไปใช้วางแผนพัฒนาครูและหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

5.1 สภาพการบริหารงานวิชาการตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 โดยภาพรวม 5 ด้าน และทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะว่า การบริหารงานวิชาการตามหลักสี่ปฐพีธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น โดย

ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$) รองลงมาคือ ด้านการนิเทศ ภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรตามหลักสัปปุริสธรรม 7 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัชนิกร ศรีประสาร** (2565 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคการศึกษา 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2” ผลการวิจัยพบว่า 1. ความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันของการบริหารงานวิชาการในยุคการศึกษา 4.0 ของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานวิชาการในยุคการศึกษา 4.0 ของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นของการบริหารงานวิชาการในยุคการศึกษา 4.0 ของสถานศึกษา เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 2) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 3) การวัดผลและประเมินผล และ 4) การพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 2. แนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคการศึกษา 4.0 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การพัฒนาสื่อ แหล่งเรียนรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา และ 4) การวัดผลและประเมินผล ซึ่งทั้ง 4 ด้าน มีแนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคการศึกษา 4.0 ของสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น 40 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

5.2 การบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลการวิจัย พบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยใช้หลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 เป็นแนวทางในการส่งเสริมและกำกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับชุมชนและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน หลักการสำคัญมีดังนี้ ผู้บริหารต้องเข้าใจหลักสูตรแกนกลางอย่างถูกต้อง กำหนดเป้าหมายหลักสูตรให้ชัดเจน จัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากร ใช้ข้อมูลในการปรับปรุงหลักสูตร และสร้างระบบติดตามการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้จะช่วยยกระดับคุณภาพหลักสูตรให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างแท้จริง 2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยผู้บริหารมีความรู้และความเข้าใจในหลักการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมแก่ครูได้ ผู้บริหารรู้จักศักยภาพของตนเองและบุคลากรในการพัฒนาและวางแผนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดเวลาอันเหมาะสมในการนิเทศ ติดตาม และพัฒนาครู เพื่อปรับกระบวนการเรียนรู้ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับยุคปัจจุบัน มุ่งเน้นไปที่การสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร การพัฒนาครูให้ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-

based Learning) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สุดท้ายคือการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผ่านกลไกของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community – PLC) เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการวัดผลและประเมินผลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ โดยเน้นย้ำถึงหลักการสำคัญ ได้แก่ ความเที่ยงตรง ความโปร่งใส และการตรวจสอบได้ ยึดมั่นในหลักการประเมินที่เป็นธรรมและมีเกณฑ์ชัดเจนถือเป็นรากฐานสำคัญของการประเมินผลที่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือและการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมกับลักษณะและความสามารถของผู้เรียนในแต่ละระดับเป็นสิ่งสำคัญ การรู้จักผู้เรียนในฐานะรายบุคคลจะช่วยให้สามารถใช้ข้อมูลในการประเมินผลได้อย่างรอบด้านและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียน มุ่งเน้นที่การพัฒนาระบบการประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อให้ครอบคลุมทั้งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างครบถ้วน นอกจากนี้ ยังมีการ จัดอบรมให้กับครูเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในเกณฑ์การประเมินแบบ Authentic Assessment (การประเมินตามสภาพจริง) ซึ่งจะช่วยให้สามารถวัดทักษะและสมรรถนะของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำและเป็นรูปธรรม รวมถึงการใช้ข้อมูลจากการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนรายบุคคลอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านสื่อ นวัตกรรม การเรียนการสอนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูสร้างสรรค์และใช้สื่อ นวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน โดยผู้บริหารมีความรู้และความเข้าใจในหลักการเลือกใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ พวกเขาเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงจุดมุ่งหมายในการใช้สื่อ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนในด้านต่าง ๆ การใช้สื่อและเทคโนโลยีควรมีความเหมาะสม ไม่เกินความจำเป็น และสอดคล้องกับงบประมาณที่มีอยู่ สนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ให้เพียงพอ เพื่อการใช้งานของครูและผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาสื่อดิจิทัลด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทของห้องเรียน จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อแบ่งปันความรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง 5) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษาตามหลักสัปปุริสธรรม 7 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาได้ดำเนินการนิเทศภายในอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู โดยมีการกำหนดเวลาที่เหมาะสมในการนิเทศ ติดตาม และให้ข้อเสนอแนะแก่ครู เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดโดยไม่รบกวนการทำงานปกติ ผู้บริหารเข้าใจบริบทของบุคลากรภายในสถานศึกษาและสภาพความเป็นไปขององค์กร ซึ่งทำให้การนิเทศสอดคล้องกับความเป็นจริง นอกจากนี้ยังมีความตระหนักถึงความแตกต่างและความสามารถของครูแต่ละคน ส่งผลให้สามารถให้คำแนะนำและการสนับสนุนที่เหมาะสมตามความต้องการในการพัฒนาของครูแต่ละราย ระบบนิเทศถูกจัดตั้งขึ้นโดยมุ่งเน้นการให้คำปรึกษาเชิงพัฒนา (Coaching & Mentoring) เพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน การนิเทศถูกดำเนินการในลักษณะที่มีส่วนร่วมและเป็นกัลยาณมิตร เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและการทำงานร่วมกัน อีกทั้งการนำผลการนิเทศไปใช้ในการวางแผนพัฒนาครูและหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ระบบนิเทศกลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑารัตน์ ทศไกร, วรกฤต เกื้อนช้าง, และปฎิ

ธรรม สำเนียง (2022, 5.3: 163-178) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 1 โดยการศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ และ 2) เสนอแนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประชากร คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการ จำนวนทั้งหมด 164 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น .95 และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สถิติที่ใช้ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการต่ำสุดในแต่ละด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการมีการนิเทศกำกับ ติดตามผลการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดการเรียนรู้มีการวางแผนการจัดทำกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาสื่อการเรียนรู้มีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อผลิตสื่อการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ด้านการวัดประเมินผลมีระเบียบการวัดผลและประเมินผลการเรียนโดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วม ด้านการนิเทศการศึกษามีการจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ และด้านระบบประกันคุณภาพภายในมีการประชุมสัมมนาเพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษา 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร พบว่า 2.1) หลักอัมมัญญา ผู้บริหารควรรู้หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติ วิธีการขั้นตอนในขอบข่ายงานวิชาการ 2.2) หลักอัตถัญญา ผู้บริหารควรมีการวางแผนการทำงาน การนิเทศ กำกับ ติดตามผลการพัฒนาหลักสูตร กำหนดเป้าหมายวัตถุประสงค์ในการดำเนินการ 2.3) หลักอิตถัญญา ผู้บริหารควรรู้จักเด่น จุดด้อย ความรู้ ความสามารถของตนเอง 2.4) หลักมัตถัญญา ผู้บริหารควรวางแผนการใช้งบประมาณ ให้พอดีกับทรัพยากรที่มีอยู่ 2.5) หลักกาลัญญา ผู้บริหารควรวางแผนการนิเทศอย่างเป็นระบบ ในเวลาที่เหมาะสมกับงาน 2.6) หลักปริสัญญญา ผู้บริหารควรแนะนำให้บุคลากรรู้จักบุคคล ชุมชน ที่เป็นเครือข่ายทางวิชาการ 2.7) หลักบุคคลัญญา ผู้บริหารควรรู้จักนิสัย ความสามารถและความแตกต่างของบุคคล

5.3 แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผลการวิจัยในแต่ละด้าน พบว่า 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้มีการปรับปรุงหลักสูตร ให้เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้ข้อมูลและงานวิจัยประกอบการออกแบบหลักสูตร 2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยี และนวัตกรรมอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของผู้เรียน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูเข้าใจจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเอง และส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามศักยภาพ 3) ด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูใช้เกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ ติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน สนับสนุนการใช้การประเมินเพื่อพัฒนา แทนการประเมินเพื่อสรุปผลเพียงอย่างเดียว 4) ด้านสื่อวัตกรรมการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาควร

สนับสนุนงบประมาณและอุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ให้เพียงพอ เพื่อการใช้งานของครูและผู้เรียน ส่งเสริมให้ครูพัฒนาสื่อดิจิทัลด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับเนื้อหาและบริบทของห้องเรียน จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา 5) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดระบบนิเทศที่เน้นการให้คำปรึกษาเชิงพัฒนาเพื่อส่งเสริมให้ครูสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ใช้การนิเทศแบบมีส่วนร่วมและเป็นกัลยาณมิตร นำผลการนิเทศไปใช้วางแผนพัฒนาครูและหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระครูวินิตธรรมมาทร (สมพร นิ่มนวล); วรกฤต เกื้อนซ่าง; พระเทพวชิรเมธี (วีระวร ปญโญ)** (2025,8.2: 29-44) ได้ทำการศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเขต 4 โดยวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการ 2) สร้างรูปแบบ และ 3) ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นการวิจัยผสานวิธี ประกอบด้วย ระยะที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และระยะที่ 2 สันทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณใน ระยะที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินวิเคราะห์ข้อมูลค่าความถี่ ค่าร้อยละ นำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า การดำเนินการบริหารงานวิชาการพบปัญหาหลายอย่าง โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาในการดำเนินงานค่อนข้างมาก ทั้งด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการจัดสื่อการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อ คุณภาพทางการศึกษาของนักเรียนทั้งสิ้น การบริหารสถานศึกษาจึงเป็นภารกิจของผู้บริหารที่ต้องกำหนดแบบแผน วิธีการ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ เพื่อให้งานบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ 2) ผลการสร้างรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมทางด้านวิชาการ ด้านการจัดสื่อการเรียนรู้ ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ทั้ง 6 ด้าน มีรูปแบบการบริหารงานวิชาการด้านละ 4 รูปแบบ และ 3) ผลการประเมินรูปแบบรูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมตามหลักอิทธิบาท 4 พบว่า ทั้ง 6 ด้าน ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

6. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารควบคู่กับหลักการบริหารงานในองค์กรทุกด้านทั้งหน่วยงานภาครัฐและสถานศึกษา

2. ควรมีการส่งเสริมให้นำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา
อย่างเป็นรูปธรรมและสามารถปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบท สภาพปัญหา และความต้องการเฉพาะของตนเอง

6.2 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการ บริหารแบบมีส่วนร่วม โดยส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่
เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในการทบทวนและปรับปรุง ระบบการนิเทศภายใน ให้มีความสม่ำเสมอ เป็นระบบ
และก่อให้เกิดประสิทธิผลในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการ วิเคราะห์หลักสูตรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อระบุจุดแข็ง
และจุดที่ต้องพัฒนา และดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความทันสมัย สอดรับกับความ
เปลี่ยนแปลงทางสังคม และสามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการขยายขอบเขตการวิจัยเพื่อศึกษา ความสัมพันธ์และแนวทางการบูรณาการ ระหว่างการ
บริหารงานวิชาการและการจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยมีหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นฐานในการบริหารในบริบท
ของสถานศึกษาภาครัฐ

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพหรือเชิงผสมผสาน เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มี
ประสิทธิภาพในการ สร้างเสริมและปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กร ที่ยึดโยงกับหลักสัปปุริสธรรม 7 ภายใน
สถานศึกษาของรัฐอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545.*

จุฑารัตน์ ทศไกร, วรกฤต เกื่อนช้าง, และ ปฏิธรรม สำเนียง. (2565). แนวทางการบริหารงานวิชาการตาม
หลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
พิจิตร เขต 1. *วารสารวิจัยวิชาการ, 5(3), 163–178.*

พระครูวินิตธรรมมาทร (สมพร นิ่มนวล), วรกฤต เกื่อนช้าง, และ พระเทพวชิรเมธี (วีระวร ปญโญ). (2568).
รูปแบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเขต 4 ตามหลักกิติ
บาท 4. *วารสารวิจัยวิชาการ, 8(2), 29–44.*

รัชนิกร ศรีประสาร. (2565). *การพัฒนาแนวทางการบริหารงานวิชาการในยุคการศึกษา 4.0 ของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต,
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).*

วรภาส ประสมสุข, และ นิพนธ์ กินาวงศ์. (2549–2550). หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม.
วารสารศึกษาศาสตร์, 18(2), 76–81.

สุนทร สายคำ, และคณะ. (2560). ภาวะผู้นำของผู้บริหารในมุมมองของผู้ใต้บังคับบัญชา. *วารสารสถาบันวิจัย
พิมลธรรม*, 4(2), 24-30.

อัจศรา ประเสริฐสิน. (2560). การศึกษาแนวทางการจัดการนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้ในการพัฒนาการ
เรียนการสอนและการทำวิจัยของครู. *วารสารบรรณศาสตร์ มศว*, 10(2), 84-86.